

» vendentes, et emite vobis¹: » sicut in quodam libro Sapientiae scriptum est, ubi contemptoribus dicit: « Et » ego perditioni vestrae superridebo². » Illa autem responsione, qua petentibus oleum dictum est: « Ne forte » non sufficiat nobis et vobis, » non desperanter, sed humiliter dictum est. Quis enim sic praesumat de conscientia sua, ut certus sit eam sibi in iudicio Dei posse sufficere, nisi misericordes misericorditer iudicet? « Iudicium enim » sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam³. » Ipsae autem sunt lampades accensae, opera scilicet bona, de quibus Dominus dicit: « Luceant bona opera vestra » coram hominibus, et glorificent Patrem vestrum qui » in caelis est⁴. » Huc usque pertendit intentio virginum sapientium, ut ideo velint videri ab hominibus opera sua bona, non quo ab eis laudentur ipsae, sed ut glorificetur Deus, a quo illis est quod bene operantur: ac per hoc interiori bono gaudent, quod est coram Deo, ubi elemosyna in occulto, ut Pater, qui videt in occulto, reddat. Et ideo non deficient lampades, quia interiori oleo vegetantur, id est, intentione bonae conscientiae, qua coram Deo fit in ejus gloriam, quidquid coram hominibus in bonis operibus lucet. At vero stultarum virginum hoc oleum non secum portantium deficient lampades, id est, non perseveranter bona opera lucent, cum laus humana fuerit subtracta, propter quam illa faciebant, huc usque intentionem suam perducentes ut viderentur ab hominibus, non ut glorificaretur Pater, qui in caelis est. Quae intentio perennis est gloriae, qua novit anima Deo se debere quod justificata est ad facienda bona opera, et ideo in illo non in se laudari amat. Unde alibi homo Dei

¹ Matth. xxv, 9. — ² Prov. i, 26. — ³ Jacob. ii, 13. — ⁴ Matth. xv, 16.

cantat: « In Domino laudabitur anima mea¹, ut qui » gloriatur, in Domino gloriatur². »

LXXVI. Sed quid est quod in eadem Evangelii lectione scriptum est, omnes sponso tardante dormisse³? Somnum istum si intellexerimus, quod velut tardante iudicio, ad quod faciendum venturus est Christus⁴, abundante iniquitate charitas refrigescit, quomodo ibi ponemus virgines sapientes, cum potius in illis sint de quibus dicitur, « Qui autem perseveraverit usque in finem, hic » salvus erit⁵? » Dictum est ergo, « Dormierunt omnes; » quia non tantum stulti, qui propter humanam laudem bona operantur coram hominibus, verum etiam sapientes, qui hoc propterea faciunt ut laudetur Deus, experiuntur istam mortem: ex utroque enim genere moriuntur. Et ista mors saepe in Scripturis dormitio dicitur, propter futuram resurrectionem velut evigilationem. Hinc Apostolus dicit: « De dormientibus autem nolo vos » ignorare fratres⁶: » et alio loco, « Ex quibus plures » manent usque adhuc, quidam autem dormierunt⁷. » Et alia innumerabilia in hoc testimonia aperte per Scripturas utriusque Testamenti reperiuntur. Unde et ille ait, « Consanguineus lethi sopor⁸. » Et si advertas, multa invenies etiam in saecularibus litteris, ubi mors somno comparatur. Significavit ergo Dominus futurum esse tempus, quo inter tribulationes et tentationes saeculi huius, jam jamque ejus expectaretur et speraretur adventus, tanquam propinquus atque imminens, ad quem se praeparant, qui in ejus esse familia videntur. Hoc est enim quod ait, exisse obviam sponso et sponsae⁹, Sponso quidem Filio Dei: sponsae autem, sive quia in eo corpore

¹ Psal. xxxiii, 2. — ² 1. Cor. i, 31. — ³ Matth. xxv, 5. — ⁴ Id. xxv, 12. — ⁵ Ibid. 13. — ⁶ 1. Thess. 4, 12. — ⁷ 1. Cor. xv, 6. — ⁸ Virg. Aeneid. vi, — Matth. xxv, 1.

venturus est, quod sumpsit ex virgine; sive quia ipsa Ecclesia tunc clarior apparebit, ut ad universi corporis congregationem membra concurrant, quibus concurrentibus, ejus magnitudo monstrabitur.

LXXVII. Virgines propter continentiam nuncupavit. Decem vero, id est, quinque et quinque, propter numerum quo censentur corporis sensus, in quibus habitat continentia, cum a voluptatibus turpibus et illicitis abstinetur. Lampades, sicut dictum est, bona sunt opera, maximeque ad misericordiam pertinentia; et ipsa quæ etiam coram hominibus lucet laudabilis conversatio. Sed magni interest, qua mentis intentione fiat: ideo dicit alias sapientes, stultas alias. Sed hinc eas discernit, quod stultæ non sumpserunt oleum secum, sapientes autem acceperunt oleum in vasis suis, hoc est, in cordibus suis, ubi fit ipsa participatio intimi ac superni boni. Unde in Psalmo quodam, cum dictum esset: « Sacrificate sacrificium justitiæ, et sperate in Domino. Multi, inquit, » dicunt: Quis ostendit nobis bona¹? » Deinde ut manifestaret cujus boni amore debeamus operari justitiam, hoc est, sacrificare sacrificium justitiæ, « Signatum est, » inquit, in nobis lumen vultus tui, Domine: dedisti » lætitiā in corde meo. » Cujus boni aliquantum participati, et plenius perfectiusque participandi intentione, qui bene operatur, et laudabiliter etiam in conspectu hominum conversatur, habet oleum secum, quo bona opera ejus etiam in conspectu hominum lucentia non extinguuntur: quia non in eo charitas refrigescit abundante iniquitate, sed perseverat usque in finem. Hoc oleum stultæ virgines non habent secum, quoniam sibi tribuendo si quid boni operis faciunt, necesse est inflentur superbia, et propter hoc vitium sic laude delectentur humana, ut

¹ Psal. iv, 6.

ejus gaudio, si quid boni agunt, fervere et lucere videantur.

LXXVIII. « Tardante autem sponso, dormierunt omnes. » Non enim tunc veniet cum speratur, sed media nocte cum valde obscurum, id est, occultum erit an veniat. Unde dicit, media nocte clamorem factum: « Ecce » sponsus venit, exite obviam ei¹. » Nimirum clamor iste ipsa est tuba illa, quam commemorans Apostolus dicit: « Canet enim tuba, et mortui resurgent incorrupti². Tubæ nomine aliquod evidentissimum et præclarissimum signum vult intelligi: quam vocem Archangeli et tubam Dei alio loco dicit³. Quæ etiam vox ipsius Domini Jesu Christi in Evangelio dicitur⁴, quam audient ii, qui in monumentis sunt, et procedent. Surgunt ergo omnes virgines illæ, et sapientes et stultæ, et aptant lampades suas, id est, rationem præparant reddere de operibus suis.

LXXIX. Sed tunc in illius clamoris evidentia et resurrectione mortuorum, quia nulla erit dubitatio jam instantis præsentisque judicii, subtrahetur omne solatium laudis humanæ. Neque enim vacabit de alio disceptare, vel de alio judicare, aut gratificari atque suffragari alteri, quando unusquisque proprium onus portabit, et de suorum factorum reddenda ratione cogitabit; ac per hoc feretur animus quidem virginum stultarum consuetudine propria, sed non inventis laudibus humanis deficiet. Neque enim germanitus dixerunt: « Apud te laus » mea⁵; » vel, « In Domino laudabitur anima mea⁶; » aut in Domino gloriatæ sunt, cum ignorantes Dei justitiam, suam justitiam constituerent⁷. Ac per hoc petunt a sapientibus oleum, hoc est, aliquam consolationem;

¹ Matth. xxv, 6; — ² 1 Cor. xv, 52; — ³ 1 Thess. iv, 16; — ⁴ J. 20, v, 28; — ⁵ Psal. xxi, 26; — ⁶ Psal. xxxiii, 3; — ⁷ Rom. x, 3.

nec inveniunt nec accipiunt, illis respondentibus se nescire, utrum vel sibi sufficiat ipsa conscientia, qua expectant misericordiam sub illo iudice, qui cum in throno sederit, quis gloriabitur castum se habere cor¹, aut quis gloriabitur mundum se esse a peccato, nisi superexultet misericordia iudicio²? quæ super eos erit; qui misericordiae opera illa intentione fecerunt, ut eorum misereretur, a quo se sciebant accepisse quod habebant; nec gloriabantur quasi non acceperint³, sed per se ipsos habuerint quo placerent; sicut stulti qui et sibi placent tanquam de bono a se sibi parato, et ab adulantibus vel errantibus ita laudantur ac si ipsi sint aliquid. « Qui autem putat se » esse aliquid, cum nihil sit, sicut dicit Apostolus, se » ipsum seducit. Opus autem suum probet unusquisque; » et tunc in se ipso tantum gloriam habebit, et non in » altero⁴; » hoc est, portare oleum secum, non ex aliena laude dependere. Sed quam gloriam in se habebit, nisi eum qui dicitur: « Gloria mea, et exaltans caput meum⁵: » ut quod sæpe dicendum est, qui gloriatur, in Domino gloriatur⁶.

LXXX. Proinde sapientia quæ in sapientibus virginibus habitat, secundum illud quod ante prædixit, cum ait contemptoribus, et sanam doctrinam accipere recusantibus: « Et ego vestræ perditioni superridebo⁷; » dicit stultis virginibus: « Ite potius ad vendentes, et emite » vobis⁸: » tanquam diceret: Ubi sunt qui vos fallebant mendosissimis laudibus, quando et a vobis fallebamini, quia in vobis non in Domino gloriabamini? Quod autem dicit: « Et dum eunt emere, venit sponsus; quæ paratæ » erant, intraverunt cum eo, » hoc mihi videtur intelli-

¹ Prov. x, 9, juxta LXX. — ² Jacob. ii, 13. — ³ I Cor. iv, 7. — ⁴ Galat. vi, 3. — ⁵ Psal. iii, 4. — ⁶ I Cor. i, 31. — ⁷ Prov. i, 26. — ⁸ Math. xxiv, 9.

gendum, quod vitioso cordis affectu inhiabunt inani gloria, quam vanæ mentis elatione sectatæ sunt. Et ipse appetitus significatus est in eo, quod dictum est: « Dum » eunt emere, venit sponsus; et introierunt cum eo ad » nuptias, quæ paratæ erant, » hoc est, quæ veram fidem veramque pietatem corde gestabant, qua possent contemperari numero societatique Sanctorum, non in se ipsis, sed in Domino gloriantium, ut intrarent cum eis in illud gaudium, de quo dicitur: « Intra in gaudium » Domini tui: » ubi erit perfecta participatio incommutabilis boni, cujus modo velut arrha quædam per fidem tenetur, ut secundum hanc gratiam vivamus, in quantum Deo, non nobis vivimus.

LXXXI. Proinde quod sequitur: « Novissime veniunt » et reliquæ virgines, dicentes: Domine, Domine, aperi » nobis¹; » non dictum est eas emisse oleum, et sic venisse, neque enim jam erat unde; sed misericordiam sero quæsiisse, cum jam tempus judicandi esset, et probos a reprobis separandi. Recte autem illis respondetur: « Amen dico vobis: Nescio vos². » Ille quippe hoc dicit, quem non latet aliquid. Sed, « Nescio vos, » nihil aliud est quam, Nescitis me, quando de vobis potius eligitis confidere, quam de me. Cum enim dicitur quod nos cognoscit Deus, cognitionem sui nobis præstat, ut per hoc intelligamus, ne hoc quidem nobis esse tribuendum, quod nos scimus Deum, sed eam quoque scientiam illius misericordiae tribuamus. Unde cum quodam loco Apostolus diceret: « Nunc autem cognoscentes Deum » corripit, et ait: « Imo cogniti a Deo³: quid aliud volens intelligi, nisi quod eos ipse fecerit cognitores suos? Nemo autem cognoscit Deum, nisi qui intelligit illum esse summum atque incommutabile bonum, cujus parti-

¹ Math. xxv, 11. — ² Ibid. 12. — ³ Galat. iv, 9.

icipatione fit bonus : quod in hujus Psalmi conclusione positum est : « Annuntiabunt justitiam ejus populo qui » nascetur, quem fecit Dominus¹. » Inde est et illud quod in alio Psalmo : « Ipse fecit nos, et non ipsi nos². » Hoc enim non ad eam naturam, qua homines sumus, cujus naturæ idem ipse creator est, qui cœli et terræ, siderum omniumque animantium; sed ad illud potius referendum est, quod Apostolus ait : « Ipsius enim sumus figmentum » creati in Jesu Christo in operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus³. »

LXXXII. Arbitror tibi sati esse solutas tuas quinque quæstiones, dum in ista mea veluti sexta immorarer, quam mihi proposui *de gratia Novi Testamenti*, propter quam Verbum caro factum, id est, qui Filius Dei erat, homo factus est⁴, naturam suscipiendo nostram, non amittendo suam : per quod et nobis recipientibus eum potestas daretur, ut qui eramus homines, filii Dei fieremus participatione incommutabilis boni in melius commutati, non ad temporalem felicitatem, sed ad vitæ æternæ : quæ sola beata est, adoptionem. Unde placuit etiam propheticum Psalmum percurrere, cujus primum versum in passione commemoravit, ostendens quomodo nos Deus derelinquat, et quo alio modo non recedat a nobis, ad bona æterna nos colligens, temporalia vero aliquando utiliter tribuens, et aliquando utiliter subtrahens; ut eis non hæere discamus, ne contempta luce interiore, quæ ad novam pertinet vitam, (unde etiam Psalmus iste ipse « Pro susceptione matutina, » tanquam pro luce nova, nomen accepit) in exteris tenebris libenter habitemus, unde in exteriores mittuntur, qui ex istis exteris non se ad interiora convertunt; ne diabolo et angelis ejus sociati, extrema damnatione puniamur. Intelli-

¹ Psal. xxi, 32. — ² Id, xxi, 3. — ³ Ephes. ii, 10. — ⁴ Joan. 1, 14.

gentes igitur peregrinationem nostram in hac vita, mundo crucifigamur, extendentes manus in latitudinem bonorum operum, et longanimitate usque in finem perseverantes, atque habentes cor sursum, ubi Christus est in dextera Dei sedens¹, totumque hoc non nobis, sed illius misericordiæ tribuentes, cujus profunda judicia omnem scrutatorem fatigant. Hæc est enim non inaniter fabulosa, sed utiliter verax latitudo, longitudo, altitudo, profundum, unde perveniamus etiam ad supereminentem scientiam charitatis Christi, et impleamur in omnem plenitudinem Dei.

LXXXIII. Scio autem quam non supervacanea solitudine, per hanc occasionem quæstionum mihi abs te propositarum Novi Testamenti gratiam tibi voluerim copiosus commendare. Habet enim adverarios, qui ejus profunditate turbati, non Deo tribuere sed potius sibi volunt arrogare quod boni sunt. Nec tales sunt, quos facile contempnas; sed continenter viventes, atque in bonis operibus laudabiles; nec falsum Christum sicut Manichæi aliique plurimi hæretici; sed eundem verum æqualemque Patri et coæternum, veraciterque hominem factum, et venisse credentes, et venturum expectantes; sed tamen ignorantes Dei justitiam, et suam constituere volentes². Neque enim frustra Dominus, cum et illas commemoraret, quæ secum intraverunt ad nuptias, et illas contra quas januas clausit, et quibus respondit : « Ne » scio vos³, » utrasque virgines dixit, propter continentiam; et quinque propter concupiscentiam carnis edomitam, quinario præditam sensu; ornatas utrasque lampadibus, propter bonorum operum bonæque conversationis in conspectu hominum luculentissimam laudem; utrasque obviam sponso euntes, propter expectationem

¹ Coloss. iii, 1, 2. — ² Rom. x, 3. — ³ Matth. xxv, 10-13.

qua Christi speratur adventus: sed tamen alias sapientes; alias stultas, quod sapientes oleum acceperunt in vasis suis, stultæ autem hoc non ferebant secum: in tam multis pares, hoc solo eas dispares demonstrat, hoc solo diversa eis et contraria nomina imponit.

LXXXIV. Quid enim tam conjunctam quam virgines et virgines, quinque et quinque lampadibus ornatae, obviam sponso euntes et istæ et illæ? Et quid tam contrarium quam sapientes et stultæ? videlicet quod istæ oleum in vasis, hoc est, intelligentiam gratiæ Dei portant in cordibus suis, scientes quod nemo possit esse continens nisi Deus det¹, et hoc ipsum sapientiæ deputantes, scire cujus hoc donum sit: illæ autem largitori omnium bonorum gratias non agentes, evanuerunt in cogitationibus suis², et obscuratum est insipiens cor earum, dicentes se esse sapientes stultæ factæ sunt? De quibus sane nullo modo nunc desperandum est, antequam dormiamus. Sed si ita dormierint, cum factus fuerit clamor ille, quo adesse jam nuntiabitur sponso et evigilantes, hoc est resurgentes remanserint foris: non quia virgines non sunt, sed quia nescientes unde habeant quod sunt, stultæ virgines sunt meritoque foris erunt, quia internæ affectum gratiæ non secum ferunt.

LXXXV. Quando tales ergo repereris, non tibi persuadeant inanitatē vasorum suorum, sed tu eis potius plenitudinem. Unde ait Apostolus: « Quisquis se putat aliquid scire, nondum scit quemadmodum oportet scire. » Et mox ostendens qui dixerit: « Quisquis autem, inquit, diligit Deum, hic cognitus est ab illo³. » Nec sic dicere voluit, cognovit eum, sed dicendo: « Cognitus est ab illo » expressius voluit commendare, etiam hoc ab illo nobis esse, ut eum diligamus. Caritas enim Dei diffun-

¹ Sap. viii, 21. — ² Rom. i, 21, 22. — ³ I Cor. vii, 2, 3.

ditur in cordibus nostris, non per nos ipsos, sed per Spiritum sanctum qui datus est nobis⁴. Necesse est autem ut parum diligat Deum, qui non ab illo, sed a se ipso bonum se arbitratur effectum: unde autem fieri potest ut talis non in se ipso, sed in Domino gloriatur²? Qui enim gloriatur quod sit bonus, in illo debet gloriari, a quo factus est bonus; ac per hoc qui se a semetipso factum bonum arbitratur, consequens est, ut in se ipso non in Domino gloriatur. Omnis autem intentio gratiæ Novi Testamenti qua sursum cor habemus, (quia omne datum, optimum, et omne donum perfectum de sursum est³), id agit ne simus ingrati: atque in ipsa gratiarum actione nihil aliud agitur, nisi ut qui gloriatur in Domino gloriatur. Habes librum, etsi prolixum, tamen quantum existimo non superfluum. Sed ama etiam ecclesiasticas legere litteras, et non multa invenies, quæ requiras ex me, sed legendo et ruminando, si etiam pure Dominum largitorum omnium deprecari, omnia quæ cognitione digna sunt, aut certe plurima, ipso magis inspirante, quam hominum aliquo componente perdisces. Quaquam eo ipso, quo forinsecus bene admonentem iudicio non errante approbamus, quid aliud quam internum lumen, magistrum nos habere testamur.

⁴ Rom. v, 5. — ² I Cor. i, 31. — ³ Jacob. i, 17.

EPISTOLA CXLI¹.

SILVANUS SENEX, VALENTINUS, AURELIUS (5), INNOCENTIUS, MAXIMINUS, OPTATUS, AUGUSTINUS, DONATUS, et cæteri episcopi de concilio Zertensi ad Donatistas.

Ad populum factionis Donatianæ, quomodo illorum episcopi in Carthaginiensi collatione convicti sint. Itaque nunc demum redeant ad Ecclesie catholicæ communionem.

I. CUM in auribus nostris fama crebresceret, hoc vobis vestros episcopos dicere, Cognitorem² præmio fuisse corruptum, ut contra eos sententia proferretur; vos autem ista facile credere, ac propterea multos vestrum adhuc nolle acquiescere veritati: placuit nobis, cogente Domini charitate, ex concilio nostro hæc ad vos scripta dirigere, quibus primitus admoneremini illos vobis victos atque convictos hæc mendacia jactare: qui etiam in suo Mandato, quod pro illa collatione fecerunt, et suis nominibus atque subscriptionibus firmaverunt, nos illic traditores et persecutores suos esse dicentes, in falsitate atque mendacio manifestissimo detecti atque convicti sunt; ita ut volentes gloriari de multitudine coëpiscoporum suorum, inter aliquorum absentium nomina etiam mortui nomen insererent: et cum quæreretur ubi esset, subita perturbatione cæcati, ipsi eum confiterentur in itinere defecisse. Et cum interrogarentur, quomodo potuerit apud Cartha-

¹ Alias CLV. quæ autem 14: erat, nunc 264. — Scripta die 14 Junii an. 412. — ² Marcellinum.

ginem subscribere, qui in itinere jam defecerat, vehementius perturbati, alio mendacio se obligaverunt, respondentem eum a Carthagine redeuntem fuisse defunctum: de quo mendacio exire omnino minime potuerunt. Ecce quibus creditis vel de antiqua traditione, vel de Cognitoris corruptione, qui Mandatum suum, ubi nobis objecerunt crimen traditionis, non potuerunt conscribere sine crimine falsitatis. Proinde quæ maxime necessaria credidimus, his litteris tanquam breviario collecta inseruimus, ne forte ad magna Gestorum volumina vel pervenire non facile possitis, vel ea legere laboriosum putetis.

II. Carthaginem venimus et nos et episcopi vestri, et quod prius nolebant, et indignum esse dicebant, in unum convenimus. Electi sunt ex nobis et ex ipsis, septem hinc, et septem inde, qui pro causa omnium loquerentur. Electi sunt alii septem hinc, et septem inde, cum quibus, ubi opus erat, consilium pertractarent. Electi sunt quatuor hinc et quatuor inde, qui Gestis conscribendis custodes essent, ne infalsatum aliquid ab aliquo diceretur. Dati sunt etiam a nobis et ab ipsis notarii quatuor hinc, et quatuor inde, ut bini cum exceptoribus judicis alternarent, ne aliquis nostrum se dixisse aliquid causaretur, quod non fuisset exceptum. Huic tantæ diligentiae etiam illud est additum, ut et nos et ipsi, quemadmodum ipse iudex, verbis nostris subscriberemus, ne quisquam diceret in illis Gestis aliquid vel postea fuisse corruptum. Cum enim adhuc viventibus eis, qui subscripserunt, innotuerint eadem Gesta omnibus locis, in quibus oportet ut innotescant; sic etiam ad posteros confirmata veritas perdurabit. Nolite ergo esse ingrati tantæ misericordie Dei, quæ per istam diligentiam vobis ministrata est. Nulla excusatio jam remansit, nimium dura, nimium

bolica sunt hominum corda, quæ adhuc tantæ manifestationi veritatis obsistunt.

III. Ecce episcopi partis vestræ quos omnes elegerunt, ut pro omnibus loquerentur, conati sunt, quantum potuerunt, ut omnino ipsa causa non ageretur, propter quam tantus numerus episcoporum utriusque partis de universa Africa, et de tam longinquis locis Carthaginem venerat. Et cum omnis anima suspensa expectaret in tanta collectione quid ageretur, illi vehementer instabant ut nihil ageretur. Quare hoc? nisi quia causam suam malam sciebant, et facillime se posse vinci, si ageretur, dubitare non poterant. Ipse ergo animus eorum, quo timebant ne causa ageretur, jam victos eos esse monstrabat. Si enim extorquerent quod volebant, ut jam collatio ipsa non fieret, nec disputationibus nostris veritas appareret; redeuntes a Carthagine, quid vobis erant responsuri, quid demonstraturi? Credo prolaturi erant Gesta, et dicturi vobis: Nos instabamus ut causa non ageretur, illi instabant ut ageretur. Vos expectatis videre quid egerimus: ecce legite ubi eos vicimus, ut nihil ageremus. Forte et vos responderetis, si cor haberetis: Nihil ergo acturi, ut quid istis? vel potius qui nihil egistis, ut quid redistis?

IV. Denique posteaquam non potuerunt efficere quod conati sunt, id est, ut causa non ageretur, ipsa actio demonstravit quid timuerint, quando in omnibus victi sunt. Confessi sunt enim contra Ecclesiam catholicam, quæ toto terrarum orbe diffunditur, nihil se habere quod dicerent; quia divinis sanctarum Scripturarum testimoniis oppressi sunt, quibus Ecclesia designatur incipiens ab Jerusalem crevisse per loca, in quibus Apostoli prædicaverunt, et nomina eorundem locorum in suis Epistolis et Actis conscripserunt, et inde diffundi per cæteras gentes. Contra istam Ecclesiam se non habere causam ma-

nifesta voce professi sunt, ubi est evidentissima in nomine Dei nostra victoria. Cum enim confirmant Ecclesiam, cui nos communicare, ipsos autem non communicare manifestum est, olim se victos esse testantur; et vobis si sapiatis, apertissime indicant quid dimittere, et quid tenere debeatis, non ea falsitate, qua vobis non cessant adhuc usque mentiri, sed illa veritate quam victi coacti sunt confiteri.

V. Quisquis ergo ab hac catholica Ecclesia fuerit separatus, quantumlibet laudabiliter se vivere existimet, hoc solo scelere quod a Christi unitate disjunctus est, non habebit vitam; sed ira Dei manet super eum. Quisquis autem in hac Ecclesia bene vixerit, nihil ei præjudicant aliena peccata; quia « Unusquisque in ea proprium » onus portabit¹, » sicut Apostolus dicit. Et « Quicumque » in ea corpus Christi manducaverit indigne, iudicium » sibi manducat et bibit²: » nam etiam hoc ipse Apostolus scripsit. Cum autem dicit: « Iudicium sibi manducat, » satis ostendit, quia non alteri iudicium manducat, sed sibi. Hoc nos egimus, et ostendimus, et obtinimus, quia communio malorum non maculat aliquem participatione sacramentorum, sed consensione factorum. Nam si in factis malis non eis quisque consentiat; portat malus causam suam et personam suam, nec præjudicat alteri, quem in consensione mali operis socium non habet criminis.

VI. Hoc etiam ipsi voce apertissima coacti sunt confiteri, non tunc quando ista dicebamus, sed postea cum aliud ageretur. Nam cum ventum fuisset ad causam etiam Cæciliani, quam nos ab Ecclesiæ causa distinguebamus, ut si forte malus esset inventus, ipsum anathematizaremus, non tamen propter ipsum Ecclesiam Christi relin-

¹ Galat. vi, 5. — ² 1 Cor. xi, 29.

queremus, cui per malam suam causam præjudicare non posset: cum ergo etiam ad ipsam Cæciliani causam ventum fuisset, et legissent illi concilium Carthaginiense¹, ubi recitabant septuaginta plus minus episcoporum sententias contra Cæcilianum absentem prolatas: respondimus eis, sic non obesse illud episcoporum concilium absenti Cæciliano, quemadmodum non obfuit plurium episcoporum partis Donati concilium² absenti Primiano, quando eum in Maximiani causa plus minus centum episcopi damnauerant. Tunc illi nominata causa Maximiani, unde sciunt se etiam quos damnauerant, in honore integro suscepisse, et baptismum in sacrilego Maximiani schismate datum se confirmasse, et non destruxisse; et in sua Bagaitana³ sententia, qua eos damnauerunt, quibusdam qui in ipso schismate fuerunt, dilationem dedisse, et dixisse quod eos non polluerint sacrilegi surculi Maximiani plantaria: ista ergo causa posteaquam eorum aures percussit, expavescentes et perturbati, et oblitivi unde superius contra nos contendebant, continuo dixerunt: «Nec causa causæ, nec persona personæ præjudicat:» et confirmauerunt verbis suis quod nos antea de Ecclesia dicebamus, quia non solum Catholicæ transmarinæ, contra quam se confessi sunt non habere quod dicerent, verum etiam Catholicæ Africanæ, quæ illi unitatis communione coniungitur, causa et persona Cæciliani, qualiscumque fuisset, præjudicare non posset; si Maximianus, qui cum cæteris sociis suis Primianum damnauit; si etiam Felicianus, qui simul Primianum damnauit, et postea in causa Primiani a Donati parte damnatus est, non præjudicat parti Donati, cui modo episcopus, sicut antea

¹ An. 311. habitum a factiosis. — ² Cabarsussitanum an. 393 cuius epistola synodica in Enarrat. in Psal. 36. — ³ An. 394 pronuntiata, quæ habetur in lib. 3. cont. Crescon. cap. 53.

fuerat, receptus adiungitur; si etiam ipsis sociis suis Maximianus non præjudicat, quibus isti dilationem dederunt, dicentes eos ab illo, cum quo fuerunt, non fuisse pollutos, quia «Nec causa causæ præjudicat, nec persona personæ.»

VII. Quid ergo quæritis amplius? Multis quidem verbis superfluis Gesta onerauerunt; et quia non potuerunt efficere ut causa non ageretur, hoc fecerunt multum loquendo, ut quod actum est difficile légeretur. Sed debent vobis etiam ista eorum pauca verba sufficere, ne propter nescio quæ, nescio quorum hominum crimina, oderitis unitatem catholicæ Ecclesiæ: quia sicut ipsi dixerunt, relegerunt, subscripserunt: «Nec causa causæ præjudicat, nec persona personæ.» Nam et in ipsa causa Cæciliani, quam licet ad Ecclesiæ causam non pertinentem, tamen defendendam suscepimus, ut etiam ibi calumniæ manifestarentur ipsorum, apertissime victi sunt, nihilque eorum quæ in Cæcilianum intendebant, probare potuerunt. Insuper etiam de criminibus traditionis nos episcopalia Gesta protulimus¹, unde recitauimus aliquos eorum episcoporum, qui sententias in absentem dixerant Cæcilianum, manifestissimos fuisse traditores. Contra Ipsa Gesta illi, quia non habebant quod dicerent, falsa esse dixerunt; sed nullo modo probare potuerunt.

VIII. Insuper etiam confessi sunt, vel potius pro magna gloria professi sunt, Cæcilianum apud Constantinum Imperatorem a suis præcessoribus accusatum. Et addiderunt mendacium, quod illis accusantibus fuerit ab Imperatore damnatus. Ecce et hinc victi sunt, unde vobis solent nebulas erroris offundere, concitantes nobis inuidiam, et in odium vestrum nos adducentes, quia Ec-

¹ Cirtensis Conc. an. 305 habiti, quæ extant in lib. 3 contra Crescon. cap. 27.